

בעיניים הולנדיות

מקובל ולא נדיר במקומותינו, שישות ציבורית או מקצועית כלשהי תוציא משלחת מטעמה לסיור לימודים והתרשמות בנושאים רלוונטיים בארצות חו"ל. כך נוהג משרד החקלאות, מועצת החלב והמרכז החקלאי וכמובן – גם התאחדות מגדלי בקר לשלוחותיה. אין כל ספק שכך ניתן ללמוד ממקור ראשון... אין כמראה עיניים. אולם רק לעתים נדירות אנו נתקלים בסקירות ממוקדות בענף שלנו ודוקא על פי דימוי ענף הבקר לחלב בישראל בעיני זרים. הנה זכינו והנספח החקלאי של הולנד – היושב באתונה, יוון ומואמן גם בישראל – מצא לנכון ולמענין את בני ארצו להיודע לענף בישראל ולהשלכות והשפעות גומלין בני ייצור החלב ומוצריו בהולנד ובישראל. זוית הראיה שונה מזאת אצלנו – וזה דוקא עושה את המאמר מסקרן, אשר הופיע בירחון BERICHTEN BUITENLAND (דיווח חו"ל) בשפה ההולנדית, מטעם מינהל התעשייה והסחר ומשרד החקלאות, איכות הסביבה ודיגי של ממשלת הולנד. (מ.מ.)

התפתחויות עכשוויות בענף גידול הבקר לחלב ומוצרי חלב בישראל

אינג' ריינדר סכאפ, מועצת החקלאות באתונה

מועצת פרי ההדר היתה הראשונה שנפלה לפני מספר שנים. גם בארגוני היצוא האלה נעשה אופנתי לדבר על "להיות עם הפנים אל השוק". יש לשרת את הלקוח, גם אם אין הצע בישראל. קיים מעבר מיצוא מוצרים ליצוא ידע. בשווקים הבינלאומיים מופיעה ישראל לא עוד כיצואנית של מוצרים חקלאיים, אלא יותר ויותר כמציעה של טכנולוגיה חקלאית וידע. המהפכות הפוליטיות במרכז אירופה ובמזרח אירופה כבר פתחו שווקים חדשים, אבל גם באסיה, אפריקה ודרום אמריקה הופכת ישראל לשחקן חשוב, וגורמת למתחרים ההולנדיים מדי פעם בעיות רציניות.

גידול בקר לחלב

ענף גידול הבקר לחלב בישראל נוסד בשנות ה-30 ועבר עליות וירידות. הפרות השחורות לבנות הראשונות שיובאו מהולנד סבלו קשות. לאחר השגת העצמאות לפני 50 שנה, המריא הענף והגיע במהרה לאלופות העולם לגבי תפוקת חלב (ממוצע של 10,000 קילו עם 2.9 אחוז חלבון ו-3 אחוז שומן). לפני 5 שנים בערך שונתה מערכת התשלום מליטרים לקילוגרמים

החקלאות הישראלית התפתחה בתנאי כלכלת מלחמה. המטרה היתה אספקה עצמית ובנוסף ייצוא על ידי מונופול ממשלתי. יש לציין כי הארץ ואוכלוסייתה, שהיו חסרי כל ידע חקלאי (שכן ליהודים היה אסור להחזיק בקרקע בארצות הפזורה), ניגשו למשימה זאת במרץ רב והגיעו לרמה גבוהה מאד. בענף גידול בקר לחלב הושג הייצור הגבוה ביותר לפרה בעולם. אבל גם בגידולי גן (פרחים, ירקות ופירות) תופסת ישראל כעת מקום מכובד מאד. בשרשרת החקלאית יש לציין שלוש מגמות בולטות. מערכת הייצור בקיבוצים הסוציאליסטיים נמצאת בעליל במגמת ירידה והרבה קיבוצים נכנסים לבעיות. הדגם הסוציאליסטי של בעלות משותפת והכנסה שווה לכל אחד כבר אינו מתאים לזמננו. בנוסף, השפעת השוק מכתובה שינויים. הרבה מערכות יצוא הן בקנה מידה קטן מדי ובלתי יעילות. בעבר השלימה המדינה את החסר בתקציבי הקיבוצים, אבל נכונות זאת נעלמה. בנוסף, כעת מתפרקות עמדות מונופוליסטיות ביצוא ובשיווק. המונופולים של המדינה בענף היצוא החקלאי מבוטלים לאט לאט, אבל לבטח.

כאידיאליים ורצויים ביותר.

* עלויות עיבוד מופחתות: על החלב המיוצר לכלול שיעורי תכולה הולנדיים בממוצע. כעת מעובדים רק 30% לחלב לשתייה והיתר למוצרים בהם תכולת החומר היבש הינה דווקא רלוונטית. * התאמת גנטיקה ומספוא: ניתן להגיע לתכולות גבוהות יותר על ידי התאמת התכונות התורשתיות (חומר גידול הולנדי) והרכב מנת המזון. כעת לא נותנים מספוא ירוק.

* ייצור מספוא גס: ניתן לרכוש את הייצור המספוא הגס במדבר הנגב במפעלים מודרניים גדולים בעזרת מי הביוב המטוהרים, שבחלקם לא עושים בהם שימוש.

* בעיית איכות סביבה: עדיין מתרחש חלק גדול של גידול הבקר לחלב באזור המרכז של ישראל שהאוכלוסיה בו הולכת ונעשית צפופה יותר ויותר (ומחירי הקרקע הולכים ועולים) וגורם שם הרבה עומס סביבתי. הקמת מפעלים חדשים בנגב תעביר את בעיית איכות הסביבה לאזור שיכול לשאת בעומס הסביבתי הנ"ל.

ענף תעשיית מוצרי החלב

גם תעשיית מוצרי החלב גדלה במערכת כלכלית "מרכזית" זאת, בה כמעט ואין תחרות. כתוצאה מכך יש "תנובה" עדיין עמדה מונופוליסטית בנוגע להספקת חלב גולמי וחלקה בשוק מוצרי הצריכה הוא 70%. תחרות זרה נמנעה באמצעות תעריפי יבוא גבוהים. בנוסף לתנובה (6 מפעלים) יש ארבעה יצרנים בינוניים וכ-35 מפעלים קטנים יותר (לרוב בקיבוצים). הקבוצה האחרונה מייצרת בקנה מידה קטן מאד מגוון רחב של מוצרים, כאשר גישה כלכלית לעתים נדחית על ידי גישה רעיונית. גם תנובה עצמה מייצרת במפעל הגבינות הגדול ביותר שלה באופן בהחלט לא יעיל (50 סוגי גבינה על בסיס של 15 מיליון ליטר/ חודש). לכן ניתן לקבוע, כי תנובת החלב הגבוהה ביותר של הפרות השחורות-לבנות הישראליות לא היתה מכריעה לגבי יעילות ענף מוצרי החלב הישראלי. גם כאן מחכות מספר בעיות ישנות לפתרון.

המחיר לצרכן עבור מוצרי חלב בסיסיים נקבע

שומן וחלבון. הדבר דירבן את האיכר להעלות את התכולות ב-5 עד 10 אחוזים לרמה האמריקאית. הקף ייצור החלב הלאומי נקבע על ידי מכסות, אשר בשנים האחרונות בעקבות גידול האוכלוסיה (זרימה של פליטים יהודים, במיוחד מברית המועצות לשעבר) הורחב ב-20 אחוז והגיעה ל-1.06 מיליון טון/שנה. מעניין כי מערכת המכסות הישראלית עד כה מבוססת על מוסכמה וכי חסר לה בסיס חוקי. בקרוב תוגש לכנסת הצעה לחוק-חלב. טיוטת החוק הראשונית שנערכה על ידי הכנסת, כבר מוכנה. ביחד עם הכנתה התחיל גם הדיון על מערכת המכסות. עניינים כגון העברת המכסה (המחיר כעת הינו 1 גילדן לקילו/העברה, לערך) ואולי ביטול המערכת, עולים על סדר היום. עד כה מותאמת המכסה הישראלית כל שנה לצריכת שומן וחלבון. הליברליזציה של היבוא גרמה לכן להפחתת המכסה ומחיר החלב הנלווה. בהתחשב בהבדלים הפוליטיים בתוך הקבינט הישראלי, לא נראה כי החוק הנ"ל יאושר בקרוב.

לא רק ענף מוצרי החלב בהולנד, גם הענף בישראל מתכוון לעתיד בתוך "הכפר הגלובלי" עם גבולות פתוחים ותחרות גדולה יותר. בעיני הישראלים הצליחה הולנד ליצור שילוב מוצלח של תכולה ותפוקת חלב. בחודש אפריל האחרון ביקרה משלחת ישראלית ענפית במשך שבוע בארצנו (כלומר בהולנד). כעת יש להתמודד עם האתגר הבא, כאשר הולנד משמשת כדוגמה.

בו בזמן יש להיפטר מבעיית הדישון וכן מספר ירושות מהעבר "הסוציאליסטי". אלה הן:

* קביעת מחיר חלב המיוצר על ידי משק: בסופו של דבר ייקבע המחיר הנ"ל על ידי השוק. כעת המחיר נקבע על ידי מועצת החלב הישראלית (בה המדינה משתתפת ב-50% על בסיס מבנה עלויות העומד בערך ברמה ההולנדית).

* הפחתת העלות: לצורך הפחתת העלות בשערי המשק, מכוונים המאמצים אל הגדלת קנה-המידה באמצעות רכישת מכסות וחלוקה מחדש. משקים בעלי 600 עד 1000 פרות נראים

קשה לאדם לשנה ומשלמת תמורת הגבינה המיוצרת בישראל מחיר בחנות של כ-20 גילדן לקילו. בהתחשב ברמת המחיר הזאת נראית אפשרות הגדלה ניכרת של היבוא. הצד שסובל הכי הרבה מהחלטה זאת הוא ענף מגדלי הבקר ומוצרי החלב הישראלי, שיוכל להבליע הרבה פחות מ-20 האחוז הנוכחיים של תפוקת החלב בייצור הגבינה. לגבי יבוא גלידה מהאיחוד האירופי, הופחתו התעריפים לאורך כל הקו לרמות הבאות:

* גלידה עם תכולת שומן נמוכה מ-3%: 0.24 ש"ח/קילו (1 ש"ח = 0.547 גילדן);

* גלידה עם תכולת שומן נמוכה מ-3%: 1.22 ש"ח/קילו;

* גלידה עם תכולת שומן גבוהה מ-7%: 1.87 ש"ח/קילו.

לגבי יבוא מארצות-הברית חלים אותם התעריפים. זאת למרות הסכמים שנעשו קודם לכן שהביאו לתעריף של \$ 0.55 ארה"ב בכל הקטגוריות. לגבי מוצרי לבן לסוגיו חלה מכסה של 350 טון עם היטל יבוא של 5.20 ש"ח/קילו. לגבי אבקת חלב מלא חלה מכסה עבור האיחוד האירופי ב-1998 של 3,500 טון עם היטל יבוא של 2.15% במינימום של 4.90 ש"ח/קילו. לגבי אבקת חלב רזה המכסה לאיחוד האירופי ב-1998 היתה 3,000 טון עם היטל יבוא של 1.82% במינימום של 4.90 ש"ח/קילו. עבור חלב מרוכז, אבקת מי-גבינה ופורמולה לתינוקות לא נקבעו מכסות, אולם קיימים היטלי יבוא שונים ביותר, לפי הרכב המוצר.

יצוא ידע

הידע שנרכש ב-50 השנה האחרונות אינו משמש רק לצורך עצמי. במיוחד לאחר סיום המלחמה הקרה, התמוטטות המערכת הסובייטית ותהליך השלום שנבע מכך, הופיעה ישראל בעולם יותר ויותר בהצלחה כיצואנית של ידע חקלאי. על ידי ההתפתחויות הפוליטיות שתוארו לעיל נפתחו מספר דלתות שהיו סגורות זמן רב. הפעילויות בסין ובתורכיה נובעות מנימוקים פוליטיים. בעקבות עלייתם של מספר רב של יהודים מברית-המועצות

על ידי מועצת החלב לפי שיטת "עלות+" ונמצא, אחרי חישוב לפי תכולות הולנדיות, 20% מעל הרמה ההולנדית. לקואופרטיב הממשלתי "תנובה" מבנה בעלות ושליטה לא ברורים ועדיין הוא מחזיק בעמדה מונופוליסטית מסויימת. בעבר נעשה כבר ניסיון כושל לפצל את הקואופרטיב הזה. מכירה חלקית למפעלים פרטיים שנמצאים בהרחבה, משולבת בדירבון פעילות שוק טובה, היוו כיוון המחשבה. המפעלים הפרטיים אכן פעילים כהלכה. מחלבות "שטראוס" התקשרו עם "דנונה" באמצעות השתתפות אסטרטגית של 20%. בנוסף הודיעה שטראוס כעת שהיא רוכשת 50% ממחלבות יטבתה (גם כן מפעל בינוני) ושהיא תטפל בשיווק המשותף (ראה למטה בסעיף ליברליזציה של יבוא מוצרי חלב).

עד כה לא נכחה תעשיית מוצרי החלב ההולנדית בשוק הישראלי, להוציא ייצוא מפעם לפעם של חלב מרוכז וגבינה. זאת בניגוד למפעל הצרפתי הנזכר, דנונה. נסטלה הרחיבה במאי את השתתפותה האסטרטגית באוסם (ביסקוויטים, קפה, גלידה) ל-47.1%.

ליברליזציה של יבוא מוצרי חלב

בעקבות חתימה ישראלית על הסכמי ארגון הסחר העולמי ונפט"א לא ניתן יותר לשלוט באופן מלא על יבוא מוצרי חלב (אשר בכל זאת חייבים לעמוד בדרישות הכשרות). במסגרת זאת אפשר כעת, בנוסף ליבוא לפי מכסות של גבינה חצייקשה (900 טון תעריף 50% מעל ערך CIF) מחוץ למכסות, תמורת היטל יבוא גבוה ביותר (100% החל מ-CIF בסך \$ 4.51 ארה"ב/קילו; אם ה-CIF נמוך מ-\$ 4 ארה"ב, אזי היטל יבוא הוא \$ 6 ארה"ב. אם ה-CIF נמצא בין 4 ו-4.50, אזי היטל היבוא הוא מ-\$ 5 ארה"ב/קילו). תעריפים אלה מופחתים כל שנה ב-7% ולכן, בשבע שנים יוחזרו שוב ב-50%. למרות העלאה זאת מצפים כי המחירים לצרכן ירדו, במיוחד מפני שהיבואנים נוקטים מתח רווחים גבוה מאד, דבר שהוביל למחיר מכירה של 35 עד 50 גילדן לקילו. האוכלוסיה הישראלית המונה 6 מיליון איש צורכת כ-3.7 קילו גבינה (חצי)

תהליך ההתאמה בענף מוצרי החלב הישראלי מציע לתעשייה ההולנדית סיכויים להתמקם כאן או לכרות בריתות.

הליברליזציה של יבוא מוצרי החלב מציעה סיכויים להספקת מוצרי חלב הולנדיים באיכות גבוהה מאד, ביניהם גבינה. המדיניות להגדלת התכולות בחלה על ידי התאמה גנטית של עדדי בקר לחלב מציעה אפשרויות להספקת חומר מוצא (עופרים זרע). ישראל הצליחה לעבוד ממעמד של יצואן של מוצרים חקלאיים גולמיים ליצואן של ידע חקלאי. הולנד יכולה בהחלט ללמוד משהו מהסבה זאת.

לפחות, מעניין לעקוב כיצד גם בישראל ענף גידול הבקר לחלב ולמוצריו נאבק על מנת להתאים את עצמו לסדר העולמי הכלכלי החדש ואילו פתרונות נמצאו בהקשר זה. מסיבה זאת קיימת כוונה לארגן ביקור התוודעות למגדלי בקר לחלב הולנדיים המעוניינים בכך.

לשעבר אל "הארץ המובטחת", ביחד עם שינוי המערכת הפוליטית-כלכלית, נוצרו קשרי מסחר חדשים ומעניינים.

העובדה שגם ענף גידול הבקר לחלב בהקשר זה עומד על הפרק, לא מפתיעה. כך ישראל מעורבת כעת בפרויקטים של גידול בקר לחלב בסין, הודו, תורכיה וקרוואטיה. פלדות, היצרן הישראלי של מחלבות קטנות מאד משווקת מחצית מייצורה במזרח אירופה. בקר מסופק לארצות שונות. העובדה שתהליך השלום דורך במקום במידה מסויימת הינה נחמה פורתא, לגבי הולנד.

סיכומים והמלצות

ישראל הינה שותף מעניין בענף הייעוץ הבינלאומי. המומחיות הישראלית בתחום הייצור באזורי אקלים יותר חמים ויותר יבשים יכולה להוות השלמה מעניינת לידע ההולנדי.

התקשר עם לסינג חגן

בחברת שירות בקר

ותקבל שירותי סימון בקר ברמה המקצועית ביותר:

- ☛ סימון והורדת קרניים לבני בקר
- ☛ סימון בכוויה קרה לסוסים ע"י שימוש בכל אותיות הא'-ב'
- ☛ סימון IQH לסוסי קוטר גזעיים

בדבר פרטים נא לפנות אל חגן

פלאפון: 050/052-264815 טל. 04-9834334